

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَمِنْ نَدَاكَ كُرْجِيرَانِ بَدِي سَلَمٍ ❀ فَرَجَّتْ دَمْعًا جَرِيًّا مِنْ مَقْتِكَ بَدَمٍ ❀

أَمَّهَبَتِ الرِّيحُ مِنْ نَلَقَاءِ كَاظِمَةٍ ❀ وَأَوْمَضَ الْبَرُوقُ فِي الظُّلَمَاءِ مِنْ أَضْمٍ ❀

فَمَا لِعَيْنِكَ إِزْقَاتٌ كَفَفَاهُمَا ❀ وَمَا لِقَلْبِكَ أَنْ قُلْتَ اسْتَفْزَبْتَهُمَا ❀

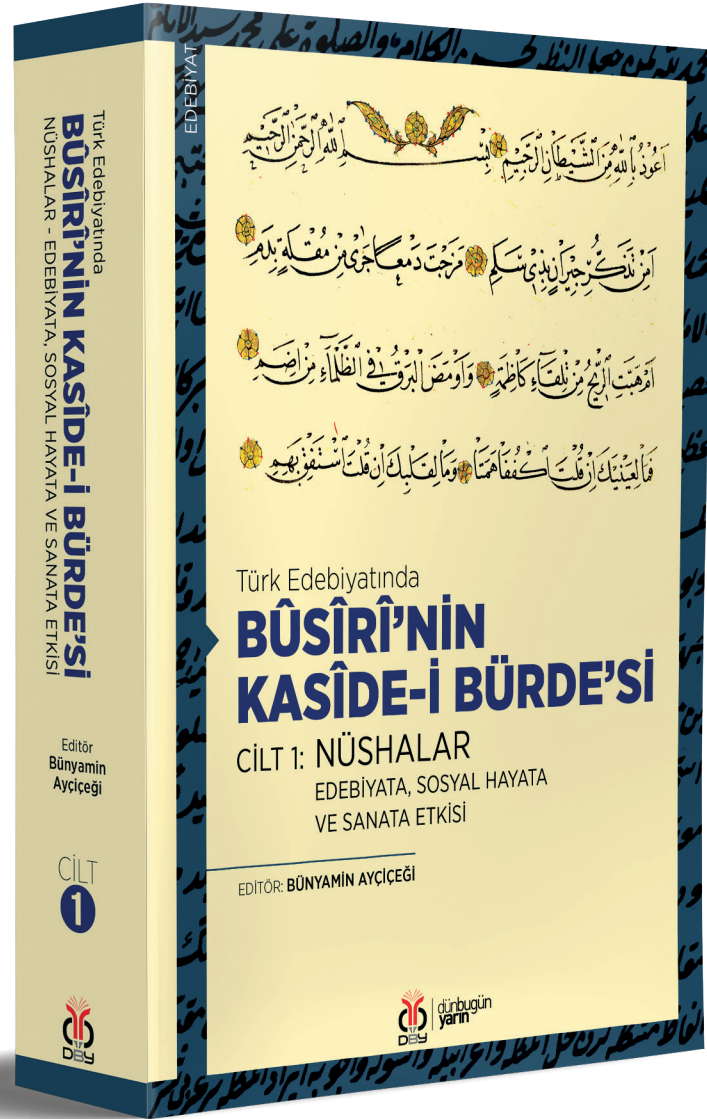
Türk Edebiyatında

BÛSÎRÎ'NİN KASÎDE-İ BÛRDE'Sİ

CİLT 1: NÜSHALAR

EDEBİYATA, SOSYAL HAYATA
VE SANATA ETKİSİ

EDITÖR: BÜNYAMİN AYÇİÇEĞİ

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2024, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 385

Edebiyat: 199

ISBN 978-625-6063-10-5 (1.c)

978-625-6063-09-9 (Tk)

Sertifika No: 52315

Birinci Baskı: İstanbul, 2024

Yazarlar:

Bünyamin Ayçiçeği, Ayşe Ayçiçeği Dinn, Cihat Ekiz, Nurettin Gemici,
Hamza Koç, Elif Kurumehmet, Murat Cemalettin Necipoğlu,
Abdurrahman Özdemir, Ali Selçuk, Fatih Yaman

Kitap Editörü:

Bünyamin Ayçiçeği

Dizi Editörü:

Furkan Öztürk

Yayın Yönetmeni:

İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık:

DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. A.Ş.

(Sertifika No: 46519)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Türk Edebiyatında Büsîrî'nin Kasîde-i Bürde'si Cilt 1: Nüshalar - Edebiyata, Sosyal Hayata ve Sanata Etkisi

Yazarlar: Bünyamin Ayçiçeği (Doç. Dr.), Ayşe Ayçiçeği Dinn (Prof. Dr.), Cihat Ekiz (Araş. Gör.), Nurettin Gemici (Prof. Dr.), Hamza Koç (Doç. Dr.), Elif Kurumehmet (Öğr. Gör.), Murat Cemalettin Necipoğlu (Doktora Öğrencisi), Abdurrahman Özdemir (Prof. Dr.), Ali Selçuk (Prof. Dr.), Fatih Yaman (Doç. Dr.)

Editör: Bünyamin Ayçiçeği (Doç. Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2024.

552 s. ; 16,0 x 23,5 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 385)

ISBN 978-625-6063-10-5 (1.c) 978-625-6063-09-9 (Tk)

1- Edebiyat 2- Klasik Türk Edebiyatı 3- Kasîde

Bu ciltte yer alan son bölüm, TÜBİTAK tarafından 1002 programı kapsamında desteklenen 215K398 numaralı, "Büsîrî'nin Kasîde-i Bürde'sinin Geçmişten Günümüze Türkiye Toplumunu Üzerindeki Akademik, Sosyal ve Dinî Etkileri" adlı projenin yayına dönmüş hâlidir. Desteklerinden ötürü TÜBİTAK'ın ilgili birimlerine teşekkür ederiz.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Ön Söz.....	9
Prof. Dr. Ali İhsan Öbek'in Kitabın Yazılışına Düştüğü Tarih.....	14
İmâm Bûsîrî'nin Hayatı, Divan'ı ve Kasîde-i Bürde'si.....	17
Bünyamin Ayçiçeği	

NÜSHALARIN İNCELENMESİ

Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Mensur Tercüme ve Şerhleri	39
Bünyamin Ayçiçeği	
Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Manzum Şerhleri	89
Hamza Koç	
Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Manzum Tercümelere.....	99
Hamza Koç	
Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Tahmisleri.....	169
Bünyamin Ayçiçeği	

SOSYAL HAYATA VE SANATA ETKİSİ

Kasîde-i Bürde'yi Okuma Âdâbı ve Bürde'nin Havâssı	183
Bünyamin Ayçiçeği	
Hüseyin Vassâf'ın Kitâbü'l-Külliyât Adlı Eserinden Hareketle	
Kasîde-i Bürde'nin Havâssı	191
Cihat Ekiz	

Kasîde-i Bürde'nin İcâzetnâmeleri	209
Bünyamin Ayçiçeği	
Kasîde-i Bürde'nin Medrese Eğitimindeki Yeri	215
Bünyamin Ayçiçeği	
Kasîde-i Bürde'nin Farklı Dillere Tercümesi	219
Bünyamin Ayçiçeği	
Kasîde-i Bürde'nin Hat Sanatındaki Yeri	247
Bünyamin Ayçiçeği • Elif Kurumehmet	
Kasîde-i Bürde'nin Türk Mûsikisindeki Yeri	275
Bünyamin Ayçiçeği • Murat Cemalettin Necipoğlu	

PROJE ÇALIŞMASI

Ön Söz	293
Tablo ve Şekil Listesi	294
Özet	295
Abstract	296
Giriş	297
Literatür Özeti	298
Gereç ve Yöntem	303
Sosyal Araştırmada Uygulanan Gereç ve Yöntem	481
Bulgular ve Tartışma/Sonuç	487
Ek 1. Yazma Eser Listesi	503
Ek 2. Anket	529
Kaynakça	533

Ön Söz

Türk edebiyatında dinî eserler içinde Hz. Peygamber'le ilgili olanlar büyük bir yekûn teşkil etmektedir. Hazırlanan müstakil kitapların kapladığı hususî sahayla beraber hemen hemen tüm divanlarda, mesnevîlerde ve farklı şekilde-türde kaleme alınmış divan edebiyatı dairesindeki her eserde, Hz. Peygamber'i konu edinen kısa ya da uzun parçalar bulunmaktadır. Özellikle Türk milleti bunu, Hz. Muhammed'e duyduğu muhabbet ve hürmetin bir gereği, şefaath arzusunun gerçekleşmesi için bir yol olarak görmüştür. İslam'ın ilk dönemlerinden başlayarak Rasûlullah'ı anlatan ve O'nun şahsında tecessüm eden davayı, yolu savunan; varlığının bir müslüman için ne ifade ettiğini mısralara döken şairler bulunmaktadır. "Hz. Peygamber'in şairleri" diyebileceğimiz bu sahabeler, İslam davasının yüce sesli savunucusu olmuşlardır. Abdullah bin Revâha (ö. 629), Kâ'b bin Züheyr (ö. 645?), Hassân bin Sâbit (ö. 680?) bu sahabelerden sadece birkaçıdır. Arap toplumunda şiirin ne kadar önemli olduğu, şairin de o dönemin medya vazifesini üstlendiği malumdur. Bu nedenle Hz. Peygamber Hassân bin Sâbit için, onun şairlik kabiliyeti ve ilhamı Cebrail tarafından teyit ediliyor/destekleniyor, diye buyurmuş ve onun için dua etmiştir.

Bürde; aba, hırka demektir. Kâ'b bin Züheyr, hâlini arz ederek Hz. Peygamber'den af dilediği, O'nu ve sahâbeleri medhettiği meşhur şiirini okuduğu esnada şu beyte gelince, Hz. Peygamber hırkasını çıkarıp Kâ'b'ın omuzlarına bırakmış, sonrasında kaside "Bürde kasidesi" olarak şöhret bulmuştur:

*İnne'r-rasûle le-nûrun yüstedâ'u bi-hî
Muhammediün min suyûfi'llâhi meslûlu*

“Peygamber Allah’ın öyle bir yalın kılıcıdır ki karanlıkta kalanlar onun aydınlığı ile yol bulur.”

Şiirin mütercimlerinden olan Sezai Karakoç (1933-2021), bu sahneyi şöyle resmeder: “O, sözün gerçek sahibinin elinden hırkasını giydi. Cebrail’in, kelim meleşinin dokunduğu bir hırka giydi. Peygamber, O’nun üstüne hırkasını atarak koşuyu bitiren birinci atların üstüne atılan örtülerden bir örtü atmış oldu bu fikir ve sanat koşucusunun üstüne. Ve O’nu bu örtü, Peygamberlik rahmetiyle, şefkatiyle, sevgisiyle bürüdü. Ve Kâab bin Züheyr’in şahsında, kendini mutlak’a adayaların bütününe bürüdü (2014, 11-12).”

Rasûlullah’ın kendi hırkasını hediye ederek şairi taltif etmesi, sonraki dönemlerin “câize”lerine de gerekçe teşkil etmiş, Kâ’b’ı bürüyen hırka, takipçisi pek çok şairi de bürümüştür. Bunlardan biri ve bu çalışmanın sebebi Bûsîrî (ö. 1297?) de hırkanın bürüdüklerindedir. Bu hadise gerçekleşikten takriben 600 sene sonra İmâm Bûsîrî bir na’t yazacak ve bu şiir de “Bürde” adıyla anılacaktır. Nasıl ki Kâ’b bin Züheyr, Bürde’nin altında ölümden kurtulup ebedî bir hayata kavuştuysa Bûsîrî de na’tını yazarak Hz. Peygamber’in Bürde’sine bürünüp maddî manevî hastalıklardan kurtulacaktır. Böylece kaside; hastalıklardan kurtulma, şifa bulma anlamına gelen *Bür’e* ismiyle de şöhrete kavuşacaktır.

Bûsîrî’nin *Bürde*’sini, “Bürüyen Kaside” adıyla tercüme eden Sezai Karakoç, bu şiiri ancak Peygamber âşığı ve O’nun yolunun çilelisi bir şairin hissedebileceği şu cümlelerle tarif eder: “Şiir, baştan sona, Peygamberi, O’na bakışı, Kur’an’ı, İslâmı, tam gerçeklik, samimilik, tabiiyet, düşünce ve şiir üslûbuyla, en keskin çizgiler ve bir sevgi ve bir saygı loşluğunda, hep en önemli hedeflerden en önemli hedefe yönelerek getiriyor bize. Veya bizi alıp götürüyor. Büyük entellektüelin şiiridir bu. Abs-trenin şiiri. Bir insanın iç oluşu, onarımı ve metamorfozu. Kasidenin başından bir duygu gecesine giren adam, biraz sonra ağaç hisirttilerini, sonra yolda geçenlerin seslerini işitir gibi oluyor. Daha sonra gölgelerini görür gibi. Daha sonra, sanki fıstık ağaçlarının arkasından bir ay çıkıyor. Göğün yakasında bir rozet gibi bir ay. Daha sonra Samanyolu. Şiirin sonuna doğru yavaş yavaş ortalık ağarır gibi oluyor. Bir duygu şafağına ve

sabahına çıkarken içimiz gülpembedir, gül kokulu bad-ı saba ile ürpermektedir. Gerçek. Gerçek. Gerçek... Şiir, gerçekten gerçeğe dönüyor; yapmacıktan, geçici olandan hep uzaklaşıyor. Bir iç arınması oluyor. Peygamber, çağların önünde bir hakikat hükümdarı gibi görünüyor. Ve Kur’an, gerçeğin ve güzelin sonsuz prensipleri, solmaz güllü gibi açılıyor. İslâm medeniyetinin orta noktasında, İslâm Tarihinin orta noktasında, İslâm Ülkelerinin orta noktasında, İslâm Düşüncesinin ve İslâm Sanatının orta noktasında, İslâmın dış ve iç çizgilerinin orta noktasında, yüreğimizin orta noktasında, Şiir, hakikatın merkez noktası etrafında dönüyor (2014, 15-16).”

Bûsîrî’nin *Bürde*’sini konu alan bu çalışmamız iki ciltten müteşekkildir. 1. ciltte, Bünyamin Ayçiçeği tarafından yürütücülüğü yapılan ve Tübitak Sobag-Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Destek Grubu tarafından desteklenen, 20/09/2018 tarih ve 166 sayılı toplantıda da sonuç raporu kabul edilen, “Busîrî’nin *Kasîde-i Bürde*’sinin Geçmişten Günümüze Türkiye Toplumuna Üzerindeki Akademik, Sosyal ve Dini Etkileri” adlı projenin metni yer almaktadır. Öncelikle bu projeyi destekleyen Tübitak’ın ilgili birimlerine teşekkür ederim. İlk olarak projede, *Bürde* hakkında yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Ardından *Bürde*’nin Türk kültürüne yansımaları, şifacılık geleceği içindeki yeri, çeşitli araştırma metodlarıyla incelenmiştir. Son olarak, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesindeki *Bürde* nüshaları ele alınarak listelenmiştir. Adı geçen projede araştırmacı olarak görev alan (soyadı sırasıyla) Ayşe Ayçiçeği Dinn’e, Nurettin Gemici’ye, Abdurrahman Özdemir’e, Ali Selçuk’a ve Fatih Yaman’a teşekkürü bir borç bilirim. 1. cildin farklı bölümlerine katkı sunan Cihat Ekiz’e, Elif Kurumehmet’e, Murat Necipoğlu’na ve *Bürde* çalışmalarının hiçbir aşamasında beni yalnız bırakmayıp her zaman destek olan kıymetli kardeşim Hamza Koç’a; projenin yazımı esnasında desteğini esirgemeyen değerli öğrencim ve meslektaşım Aslınur Akdeniz Brehmer’e şükranlarımı sunarım.

Çalışmamızın 2. cildi metinleri kapsamaktadır. Metinleri seçerken her birinin farklı hususiyetleri olmasına dikkat edilmiş, metinlerin sıralanmasında da bu hususiyetler dikkate alınmıştır. İlk sırada, Mücahit Kaçar tarafından hazırlanan “İbrâhîm b.

Süleymân el-Ankaravî'nin Kasîde-i Bürde Şerhi" yer almaktadır. Türk edebiyatında Anadolu Türkçesiyle kaleme alınmış ve sonraki tercümelere, şerhlere öncülük etmiş ilk *Bürde* şerhi olması bakımından Ankaravî'nin eseri oldukça önem arz etmektedir. İkinci olarak Sadık Yazar, kütüphanelerde en çok nüshası bulunan ve *Bürde* literatüründe oldukça önemli bir yeri olan "Le'âlî Mahlaslı Seyyid Ahmed b. Mustafâ'nın Kasîde-i Bürde Şerhi"ni hazırlamıştır. Bu iki şerhin ardından, "satır altı *Bürde* tercümeleri" literatüründe önem arz eden nüshalar yer almaktadır. Üç tane satır altı *Bürde* tercümesinin ikisi Bünyamin Ayçiçeği tarafından biri de Kenan Mermer tarafından hazırlanmıştır. Son olarak Hamza Koç, her biri farklı hususiyetlere sahip üç manzum metni ortaya koymuştur. Bu cilde katkı sunan kıymetli hocalarım Mücahit Kaçar'a, Sadık Yazar'a, Kenan Mermer'e ve Hamza Koç'a ayrı ayrı şükranlarımı arz ederim.

Bizleri kırmayıp büyük bir lütuf göstererek kitabın yazılışına tarih düşüren kıymetli hocamız Prof. Dr. Ali İhsan Öbek'e ne kadar teşekkür etsek azdır. Her iki cildde de tarih kıtası, ön sözden sonra yer almaktadır.

Kitaplar farklı bölümlerden oluşmakla birlikte ciltlerin sonuna, ilgili cildi kapsayan tek kaynakça hazırlanmış, çalışmanın bütününde İsnad 2. Edisyon atıf sistemine uyulmaya gayret edilmiştir. Nüshaların incelendiği bölümde her eserin ardından, araştırmacılara kolaylık sağlamak maksadıyla, bahsi geçen eserle ilgili yapılan çalışmalar eklenmiştir. Birinci ciltte yer alan kaynakça aynı zamanda, geçmişten bugüne yapılmış *Bürde* çalışmalarını kapsayan bir liste olarak da değerlendirilebilir. Bazı bölümlerde yer alan karekodlar okutularak konuyla ilgili renkli görsellere, yazma metinlere de ulaşılabilir.

Bundan sonra bulunacak yeni metinler ve ulaşılacak yeni bilgiler kasideiburde.com internet sitesine yüklenecektir. Böylece bilgiler güncellenebilecektir. Ayrıca bu sitede, Kâ'b bin Züheyr'in *Bürde*'siyle ilgili bir bölüm de bulunacak, farklı metinler de yer alacaktır. Sitedeki Kâ'b bin Züheyr'in *Bürde*'siyle ilgili kısmı, bu konuda önemli bir doktora tezi hazırlayan ve çeşitli yayımları bulunan değerli hocam Dr. Ömer Said Güler düzenleyecektir.

Kıymetli hocam Prof. Dr. Orhan Bilgin'in her zaman tekrar edip bizlere talim ettiği gibi, "Hazret-i Kur'an dışında hiçbir kitap, hatadan vâreste değildir." Diyarbakırlı Said Paşa da tercümesinin mukaddimesinde şöyle der: "İnsan nisyândan hâlî olamaz. Hatâ ve kusurdan münezzehe olan Zât-ı Kibriyâ'dır." Bu sebeple hatalarımıza ve kusurlarımıza af nazarıyla bakılması istirhamımızdır. Kıymetli okuyucularımız tarafından tekliflerin ve tavsiyelerin editöre iletilmesi hâlinde, sonraki baskılar için değerlendirileceğini ifade etmek isteriz.

Son olarak, *Kasîde-i Bürde* için geçmişten bugüne eser ortaya koyan bütün araştırmacıları saygıyla anıyor, bu çalışmanın da faydalı olmasını Cenâb-ı Hak'tan niyaz ediyoruz.

Bünyamin Ayçiçeği
Haziran 2024

Türk Edebiyatında **BÛSÎRÎ'NİN KASÎDE-İ BÛRDE'Sİ** NÛSHALAR

EDEBİYATA, SOSYAL HAYATA VE SANATA ETKİSİ

Türk edebiyatında dinî eserler içinde Hz. Peygamber'le ilgili olanlar büyük bir yekûn teşkil etmektedir. Bu durum, Türk milletinin Hz. Peygamber'e duyduğu derin muhabbet ve hürmetin bir yansımasıdır. *Kasîde-i Bürde* denilince akla iki şiir gelmektedir: İki büyük şair sahâbî Kâ'b bin Züheyr'in şiiri, ikincisi de kitabımızın konusu olan Bûsîrî'nin meşhur kasidesidir. Rasûlullah'ın kendi hırkasını hediye ederek Kâ'b bin Züheyr'i "bürümesi" sonraki dönemlerin "câize"lerine de gerekçe teşkil etmiş, Kâ'b'ı bürüten hırka, takipçisi pek çok şairi de bürümüştür. Bunlardan biri ve bu çalışmanın temeli olan *Bürde* kasidesinin şairi Bûsîrî de bu hırkanın bürüdüklerindedir. Bu hadise gerçekleşikten takriben 600 sene sonra İmam Bûsîrî bir na't yazacak ve bu şiir de "*Bürde*" adıyla anılacaktır. Kâ'b bin Züheyr'in *Bürde*'nin altında ölümden kurtularak ebedî bir hayata kavuşması gibi Bûsîrî de na'tını yazarak Hz. Peygamber'in *Bürde*'sine bürünüp maddî manevî hastalıklardan kurtulmuştur.

Bûsîrî'nin *Bürde*'sini konu alan bu çalışmamız iki ciltten müteşekkildir. Elinizdeki ilk ciltte Bünyamin Ayçiçeği, *Kasîde-i Bürde*'nin Türkçe mensur tercüme ve şerhleri ile tahmislerini; Hamza Koç manzum şerhlerini ve tercümelerini ele almıştır. Ardından *Bürde*'nin sosyal hayata ve sanata yansımasının ele alındığı bölümde Bünyamin Ayçiçeği, *Kasîde-i Bürde*'yi okuma âdâbı ve havâssı, icâzethâmeleri, medrese eğitimindeki yeri, farklı dillere tercümeleri hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca Elif Kurumehmet'le birlikte *Bürde*'nin hat sanatındaki yerini ve Murat Necipoğlu'yla beraber Türk Mûsikisindeki durumunu incelemiştir. Cihat Ekiz de Hüseyin Vassâf'ın *Bürde*'yle ilgili eserini aktararak havâssından bahsetmiştir. Kitabın son bölümünde ise Tübitak tarafından desteklenen proje metnine yer verilmiştir. Ayrıca Prof. Dr. Ali İhsan Öbek'in, bizleri kırmayıp büyük bir lütf göstererek kitabın yazılışına düşürdüğü tarih, her iki cilde de alınmıştır.

Kıymetli hocam Prof. Dr. Orhan Bilgin'in her zaman tekrar edip bizlere talim ettiği gibi, "Hazret-i Kur'an dışında hiçbir kitap, hatadan vâreste değildir." Diyarbakırlı Said Paşa da tercümesinin mukaddimesinde şöyle der: "İnsan nisyândan hâli olamaz. Hatâ ve kusurdan münezzehe olan Zât-ı Kibriyâ'dır." Bu sebeple hatalarımıza ve kusurlarımıza af nazarıyla bakılması istirhamımızdır. Son olarak, *Kasîde-i Bürde* için geçmişten bugüne eser ortaya koyan bütün araştırmacıları saygıyla anıyor, bu çalışmanın da faydalı olmasını Cenâb-ı Hak'tan niyaz ediyoruz.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-6063-10-5

9 786256 063105

TAKIM ISBN 978-625-6063-09-9